

การรู้สารสนเทศด้านการใช้ห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้
Information Literacy in Library User : A Case Study
of Maejo University Students

จิณาภา ไคร้มา น้ำใจ จุลพัปสาสน์
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ e-mail: jinapa@mju.ac.th, namjai@mju.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การรู้สารสนเทศด้านการใช้ห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสบการณ์การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าที่มีบริการในสำนักหอสมุดของนักศึกษา 2) เพื่อศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าในสำนักหอสมุดของนักศึกษา 3) เพื่อศึกษาความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศด้านการใช้ห้องสมุดของนักศึกษา 4) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ และความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา จำแนกตาม เพศ คณะ และชั้นปี กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 390 คน ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามคณะที่สังกัด เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-test และ F-test ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

ประสบการณ์การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ห้องบริการหรือมุมบริการห้องอินเทอร์เน็ต ภายในสำนักหอสมุด โดยใช้บริการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำรายงาน นิยมการสืบค้นสารสนเทศห้องสมุดจาก Web OPAC ของสำนักหอสมุด โดยสืบค้นจากช่องทางของหัวเรื่อง (Subject) นักศึกษาส่วนใหญ่ มีวิธีการเรียนรู้การใช้ห้องสมุดจากการศึกษาด้วยตนเอง

ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ งานวิจัยนี้ศึกษา 3 ด้านคือ ด้านความสำคัญและคุณค่าของสารสนเทศต่อการเรียนรู้ ด้านแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ และด้านจริยธรรมในการใช้สารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความเข้าใจทั้ง 3 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D = .64) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษามีความเข้าใจในระดับมากเช่นกันทุกด้าน

ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศด้านแหล่งเรียนรู้ ทำการศึกษา 2 ด้าน คือ ด้านทักษะและความรู้สารสนเทศ และด้านกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่านักศึกษามีความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D = .57) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษามีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศระดับมากเช่นกันทุกด้าน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่านักศึกษาที่มีเพศ ชั้นปี และคณะที่ศึกษาต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกันซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน และคณะต่างกัน มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับสมมติฐาน

คำสำคัญ:

การรู้สารสนเทศด้านการใช้ห้องสมุด, นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้, บริการของห้องสมุด

Abstract

The objectives of study were to explore: 1) experience in information using for studying which the library provided for students; 2) comprehending about information literacy for studying in the library; 3) needs for the enrichment of skills in information literacy on the library using; and 4) compare knowledge and understanding about information literacy and needs for the enrichment of skills in information literacy based on sex, faculty and classroom level. The sample group consisted of 390 undergraduate students at Maejo University, Chiang Mai province. They were classified on the basis of classroom level and faculty. A set of questionnaires was used for data collection and analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test.

Results of the study revealed that most of the respondents used internet room service in the main library of Maejo University for retrieval and to make a report. They preferred to seek for information through Web OPAC (Subject) of the main library. Most of them had a learning method on library using by themselves. Based on 3 aspects of the comprehension about information literacy: importance and value of information towards learning; information source and access to information; and information using ethics, as a whole, it was found that the respondents had a high level of comprehension ($\bar{X} = 3.99$, S.D = .64). It was found that they comprehended about information literacy most in terms of importance and value of information towards learning.

Regarding needs for the enrichment of skills in information literacy on learning source based on skills information literacy and activities provided by the main library for developing information literacy, it was found that the respondents had a high level of needs for it ($\bar{X} = 3.88$, S.D = .57) They needed for skills in information using most. Based on the hypothesis testing, findings showed that the respondents having different sex, classroom level and faculty had no difference in knowledge and understanding about information literacy which did not conform to the hypothesis.

The respondents having different sex and faculty had no different in needs for the enrichment of skills in information literacy which did not conform to the hypothesis. However, the respondents having different classroom level had statistically significant difference in needs for the enrichment of skills in information literacy which conformed to the hypothesis.

Keyword:

Information Literacy ,Library Using, Maejo University Students, Library Services

บทนำ

ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดทั้ง 3 ประเภทคือ 1) ประเภทสิ่งพิมพ์ หรือวัสดุตีพิมพ์ 2) ประเภทไม่ใช่สิ่งพิมพ์ หรือวัสดุไม่ตีพิมพ์ 3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์และฐานข้อมูล เป็นสื่อหรือวัสดุที่ใช้บันทึกสารสนเทศต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ การรู้สารสนเทศเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด และวิธีการศึกษาค้นคว้า มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมการทำงาน ปัจจุบันสถาบันการศึกษาได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ โดยการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันในการผลักดันให้การดำเนินงานเป็นรูปธรรม และประสบผลสำเร็จสูงสุด

จากความสำคัญของการรู้สารสนเทศที่มีต่อนักศึกษา อาจารย์และบุคลากร ของมหาวิทยาลัยและพลเมืองของประเทศชาติ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการศึกษาการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ว่านักศึกษามีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเช่นไร มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศเช่นไร ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาทักษะดังกล่าว โดยเฉพาะการปรับปรุงหลักสูตรการอบรมการสืบค้นสารสนเทศของสำนักหอสมุดให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าที่มีบริการในสำนักหอสมุดของนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าในสำนักหอสมุดของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศด้านการใช้ห้องสมุดของนักศึกษา
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ และความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษาที่มีสถานภาพทางเพศ คณะ และชั้นปี ต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าแตกต่างกัน
2. นักศึกษามีสถานภาพทางเพศ คณะ และชั้นปี ต่างกันมีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้สารสนเทศด้านการใช้ห้องสมุดแตกต่างกัน

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. ศึกษาทฤษฎี ตำราเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสอบถาม
2. กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จรูป (Krejcie & Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามคณะที่สังกัด จากประชากรนักศึกษาระดับปริญญาตรี 13 คณะ จำนวน 15,090 คน กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 คน ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ครบทั้ง 390 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ในการนี้ผู้วิจัยได้สอบถามนักศึกษาเบื้องต้นก่อนแจกแบบสอบถามโดยสอบถามคณะที่สังกัด เพื่อให้ได้แบบสอบถามตรงตามสัดส่วนที่ต้องการ
3. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป spss
4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย และจัดทำรูปเล่ม

ผลการศึกษา

ตาราง 1 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	145	37.20
	หญิง	245	68.80
ชั้นปี	ชั้นปีที่ 1	75	19.20
	ชั้นปีที่ 2	99	25.40
	ชั้นปีที่ 3	120	30.80
	ชั้นปีที่ 4	78	20.00
	ชั้นปีที่ 5	18	4.60
คณะ (คณะ 13 สังกัด)			

ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำแนกเป็นเพศหญิง จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 68.80 และเพศชายจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 37.20 สังกัดคณะต่างๆ 13 คณะ และมีสัดส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับร้อยละ 19.20, 25.40, 30.80 และ 20.00 ตามลำดับ

ตาราง 2 ประสิทธิภาพการใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ประเด็น	นักศึกษาเคยใช้	
	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานที่ใช้บริการแหล่งเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัยแม่โจ้	852	24.27
2. วัตถุประสงค์การใช้ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้	3314	77.25
3. ประสิทธิภาพการใช้สถานที่หรือมุมบริการภายในสำนักหอสมุด	1133	36.31
4. ประสิทธิภาพการใช้บริการที่สำนักหอสมุดมีให้บริการ	1846	47.33
5. การใช้สถานที่บริการอินเทอร์เน็ต	1327	85.06
6. การใช้สถานที่บริการอินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัย	1686	70.05
7. วัตถุประสงค์การใช้อินเทอร์เน็ต	3671	78.44

ประเด็น	นักศึกษาเคยใช้	
	จำนวน	ร้อยละ
8. ประสบการณ์การใช้บริการที่นำเสนอในเว็บไซต์สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้	2201	33.20
9. ประสบการณ์การใช้ OPAC ในการสืบค้นข้อมูล	1416	60.51
10. สื่อเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ด้านการใช้ห้องสมุด	2425	62.18
รวม	19871	57.46

ประสบการณ์การใช้สารสนเทศในห้องสมุดส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ของการใช้แหล่งเรียนรู้และใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อทำรายงาน ค้นคว้าหาความรู้ประกอบการเรียน อ่าน และติดตามข่าวสารทั่วไป สถานที่หรือมุมบริการคือใช้ห้องอินเทอร์เน็ต ในสำนักหอสมุดโดยใช้บริการสืบค้นจากเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเข้าเว็บไซต์สำนักหอสมุดโดยการสืบค้นสารสนเทศห้องสมุด (Web OPAC) สืบค้นจากหัวเรื่อง (Subject) และสืบค้นจากคำสำคัญ (Keyword) นักศึกษาส่วนใหญ่เรียนรู้วิธีการสืบค้นข้อมูลโดยเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตาราง 3 สรุปความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศและความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ

	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ	3.99	.64	มาก
ด้านความสำคัญและคุณค่าของสารสนเทศต่อการเรียนรู้	4.14	.74	มาก
ด้านแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ	3.93	.60	มาก
ด้านจริยธรรมการใช้สารสนเทศ	3.89	.59	มาก
2. ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ	3.88	.57	มาก
ด้านทักษะและการรู้สารสนเทศ	3.92	.62	มาก
ด้านกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ	3.84	.65	มาก

ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ นักศึกษาส่วนใหญ่ มีความเข้าใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D = .64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักศึกษามีความรู้ความเข้าใจระดับมากทุกด้านเช่นกัน

ความต้องการเพิ่มพูนทักษะและการรู้สารสนเทศ นักศึกษาส่วนใหญ่ มีความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D = .57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน

ตาราง 4 สรุปการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศและความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

ตัวแปร	ค่าสถิติ		แปลความ	การทดสอบสมมติฐาน
	t	Sig		
ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ	-.39	.39	ไม่แตกต่าง	ปฏิเสธ
ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ	-1.78	.69	ไม่แตกต่าง	ปฏิเสธ
จำแนกตามชั้นปี	F	Sig		
ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ	1.62	.16	ไม่แตกต่าง	ปฏิเสธ
ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ	2.29	.05*	แตกต่าง	ยอมรับ

ตัวแปร	ค่าสถิติ		แปลความ	การทดสอบสมมติฐาน
	F	Sig		
จำแนกตามคณะที่สังกัด	F	Sig		
ความเข้าใจเกี่ยวกับการรัฐสภาสอนเทศ	1.22	.26	ไม่แตกต่าง	ปฏิเสธ
ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรัฐสภาสอนเทศ	1.57	.09	ไม่แตกต่าง	ปฏิเสธ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่านักศึกษาที่มีเพศ ชั้นปี และคณะที่ศึกษาต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรัฐสภาสอนเทศไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน และคณะต่างกัน มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรัฐสภาสอนเทศไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรัฐสภาสอนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับสมมติฐาน

อภิปรายผล

1. ประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้สารสนเทศ

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มาใช้บริการสำนักหอสมุดส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้สารสนเทศจากสถานที่ใช้บริการคือสำนักหอสมุด โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สำนักหอสมุดมากกว่าคณะประมาณ 3 เท่า ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดมีปริมาณที่มากกว่าและเวลาที่เปิดให้บริการ เปิดให้บริการวันจันทร์-วันเสาร์ตั้งแต่เวลา 8.30-20.00 น. และวันอาทิตย์ตั้งแต่เวลา 08.30-16.30 น. และช่วงเวลาก่อนสอบประมาณ 1 เดือน เปิดบริการตั้งแต่เวลา 08.30-22.00 น. และสำนักหอสมุดตั้งอยู่ศูนย์กลางของมหาวิทยาลัยและใกล้กับอาคารเรียนรวมที่นักศึกษาใช้เรียน ทำให้นักศึกษาเข้าใช้บริการได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การใช้ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ของการใช้ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้เพื่อค้นคว้าทำรายงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณา พิทยากรศิลป์และคณะ (2548: 28) พบว่านักศึกษามีวัตถุประสงค์การใช้ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้เพื่อค้นคว้าหาความรู้ประกอบการเรียนการสอน และ ค้นคว้าเพื่อทำรายงาน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาได้รับมอบหมายจากอาจารย์ผู้สอนสั่งรายงานให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อใช้ประกอบการเขียนรายงาน

สถานที่หรือมุมบริการภายในสำนักหอสมุด พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มาใช้บริการห้องอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก สำหรับห้องอินเทอร์เน็ตที่เปิดให้บริการและมีเครื่องสำหรับให้บริการจำนวน 50 เครื่องและเพียงพอต่อการใช้ของนักศึกษา การใช้สถานที่บริการอินเทอร์เน็ตของนักศึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ใช้บริการอินเทอร์เน็ตจากอาคารเรียนรวมภายในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาส่วนใหญ่จะเรียนวิชาพื้นฐานที่อาคารเรียนรวมเป็นส่วนใหญ่ และช่วงเวลารอเข้าชั้นเรียนก็จะใช้ว่างเพื่อเข้าอินเทอร์เน็ต มากกว่าบ้าน/หอพัก ร้านบริการอินเทอร์เน็ตและร้านกาแฟ

การใช้เว็บไซต์ของสำนักหอสมุด นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สืบค้นสารสนเทศห้องสมุด (Web OPAC) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสำนักหอสมุดได้จัดให้มีบริการเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นไว้ให้บริการหลายจุดอย่างเพียงพอ คือชั้น 2 จำนวน 9 เครื่อง และชั้น 3 จำนวน 4 เครื่อง

นักศึกษามีวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับประภาส พาวินันท์ (2551: 74) พบว่านักศึกษามีการศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะการรัฐสภาสอนเทศจากการศึกษาด้วยตนเองร้อยละ 65.35 ที่เป็น

เช่นนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันนี้นักศึกษาส่วนใหญ่จะรู้จักวิธีการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและจะมีประสบการณ์ในการใช้คอมพิวเตอร์เป็นส่วนใหญ่ สำนักหอสมุดได้มีการจัดทำคู่มือสำหรับการสืบค้น สารสนเทศ ทั้งนี้ นักศึกษาอาจเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกหรือใช้เมนูสืบค้นแบบพื้นฐานซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการใช้ Search Engine ที่คุ้นเคยหรืออาจศึกษาเรียนรู้จากคู่มือซึ่งห้องสมุดจัดเตรียมไว้ให้ใช้สะดวกบริเวณเครื่องสืบค้นหรือหน้าเว็บเพจ ได้แก่ คู่มือฐานข้อมูลออนไลน์ คู่มือการสืบค้นข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศ คู่มือการใช้ห้องสมุด

2. ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศด้านการค้นคว้าสารสนเทศ

2.1 ด้านความสำคัญและคุณค่าของสารสนเทศต่อการเรียนรู้ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ในโลกปัจจุบันระบบการสื่อสารรวดเร็วมากและข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศมีให้เลือกมากมาย และสารสนเทศก็มีความสำคัญมากสำหรับทุกคน ทุกคนมีโอกาสรู้เท่าทันกันหมด ในโลกปัจจุบันนี้ต้องมีการค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิชาการ การประกอบอาชีพ บันเทิงและเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการทราบข่าวสารและสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำรงชีวิตและการประกอบธุรกิจ และทุกวันนี้เป็นสังคมการบริโภคสารสนเทศที่เต็มรูปแบบ ฉะนั้นการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นก็ทำให้ผู้รับสารสนเทศมีความฉลาดและสามารถอยู่ในโลกนี้อย่างรู้เท่าทันสารสนเทศ ซึ่งสารสนเทศดังกล่าวก็มีอย่างท่วมท้น ต้องมีการเลือกบริโภคสารสนเทศที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยต้องมีการอ้างอิงถึงแหล่งสารสนเทศอย่างชาญฉลาด ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาส พาวินันท์ (2551) ซึ่งพบว่านักศึกษามีความรู้สารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะสำนักหอสมุดมีกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุดอย่างต่อเนื่องทั้งแบบกลุ่ม ทั้งชั้นเรียน กลุ่มขนาดเล็กและรายบุคคล บริการการสอนการสืบค้น เป็นบริการเพื่อให้ผู้ใช้มีทักษะการรู้สารสนเทศที่ต้องการพัฒนาให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศ การเลือก วิเคราะห์สารสนเทศ ใช้สารสนเทศ ประเมินสารสนเทศ การอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรม

รวมทั้งในการอบรมเทคนิคการสืบค้นสารสนเทศของสำนักหอสมุด มีวิทยากรที่เน้นหัวข้อการสืบค้นโดยการใช้สัญลักษณ์และสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาก็พบว่า การใช้สัญลักษณ์ ? หรือ * มาผสมคำช่วยให้การค้นหาข้อมูลได้ง่ายขึ้น ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75, S.D. = .81$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประภาส พาวินันท์ (2551) ที่พบว่า นักศึกษา ใช้สัญลักษณ์ ? หรือ * มาผสมคำช่วยให้ค้นหาข้อมูลได้มากขึ้น แต่แตกต่างจาก Hepworth (1999) ที่พบว่าปัญหาของนักศึกษาคือการกำหนดแหล่งสารสนเทศ ไม่ทราบแหล่งสารสนเทศที่ต้องการ เข้าใจแหล่งสารสนเทศน้อย ไม่ทราบวิธีการใช้ OPAC และไม่ทราบวิธีการใช้บรรณานุกรมว่าจะหาบทความจากที่ไหน ปัญหาการกำหนดกลยุทธ์ในการค้นหาสารสนเทศ ซึ่งนักศึกษาประสบปัญหาในการค้นด้วยตรรกะบูลีน (Boolean) การกำหนดคำค้นไม่เป็น ซึ่งทำให้ความสำเร็จในการค้นหาสารสนเทศอยู่ในระดับต่ำ ผลการศึกษาครั้งนี้ นักศึกษามีความรู้ด้านเทคนิคการสืบค้นระดับมากยังไม่สอดคล้องกับกมลรัตน์ สุขมาก (2546) ที่พบว่านิสิตประสบปัญหาขาดความรู้และทักษะในการสืบค้นรายการออนไลน์ นิสิตไม่ทราบวิธีการใช้เครื่องหมายอัญประกาศ หรือเครื่องหมายวงกลม/ลบ เครื่องหมายดอกจันทรในการสืบค้นและในการสืบค้นรายการออนไลน์ บางครั้งนิสิตสืบค้นได้รายการบรรณานุกรมแต่หาตัวเล่มไม่พบ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกภาคการศึกษาจะมีโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เทคนิคการเข้าถึงสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัย เป็นประจำอย่างต่อเนื่องซึ่งทำให้ผู้ใช้บริการที่เข้ารับการอบรมมีเทคนิคการสืบค้นโดยใช้สัญลักษณ์และคำเชื่อมในการสืบค้นมากขึ้น

2.3 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมการใช้สารสนเทศ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D = .59) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มุจลินทร์ ผลกล้า วสันต์ อดิศักดิ์ และชุ่มจิตต์ แซ่มั่น (2551 : 411) เช่น การอ้างอิงที่มาของข้อมูลเป็นการให้เกียรติเจ้าของผลงาน และการคัดลอกผลงานผู้อื่นถือเป็นการผิดกฎหมายและถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สามารถใช้รูปแบบการอ้างอิงได้ถูกต้องเหมาะสมกับสาขาวิชาได้ ขออนุญาตใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ตามความจำเป็น

ส่วนประเด็นด้านจริยธรรมรายช้อย่อยที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าช้อย่อยอื่นๆ ($\bar{X} = 3.57$, S.D = 1.01) คือการคัดลอกงานคนอื่นอันเป็นวิธีลัดในการทำรายงาน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันนี้สารสนเทศมีหลากหลายและสามารถสืบค้นได้จากระบบอินเทอร์เน็ตทำให้ง่ายต่อการคัดลอกผลงาน แล้วนำมาใส่ในรายงานของตนเองทำให้ง่ายและนักศึกษาอาจปฏิบัติเป็นประจำโดยไม่ทราบว่าการทำงานเช่นนี้เป็นการกระทำที่เป็นปัญหาด้านจริยธรรม อนึ่งระดับความรู้ความเข้าใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ในประเด็นความรู้ความเข้าใจระดับสูงซึ่งแตกต่างกับ ประภาส พาวินันท์ (2551 : 80) ที่พบว่าความเข้าใจในข้อนี้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.60 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง

3. ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ

3.1 ด้านทักษะและการรู้สารสนเทศ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.92$, S.D = .62) ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาส พาวินันท์ (2551 : 81) พบว่านักศึกษามีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศเพื่อใช้ในการค้นคว้าและเขียนรายงานวิชาการ และการเขียนอ้างอิงทางวิชาการ อยู่ในระดับมากเช่นกัน การที่นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศระดับสูงอาจเป็นเพราะนักศึกษามีความต้องการจะเรียนให้จบตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ นักศึกษาจะต้องทำรายงาน (ปัญหาพิเศษ) ค้นคว้าอิสระ คล้ายคลึงกับการเขียนวิทยานิพนธ์ และรายงานในบางกระบวนวิชาที่อาจารย์มอบหมาย

3.2 ด้านกิจกรรมที่สำนักหอสมุดจัดเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ นักศึกษามีระดับความต้องการเพิ่มพูนทักษะและการรู้สารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D = .65) ซึ่งสอดคล้องกับ Julien (2000) เช่นเดียวกับ Bhatti (2010) และ Leckie & Fullerton (1999) นอกจากนี้การศึกษาของนักวิชาการอื่นที่กล่าวถึงยังเสนอว่าการสอนการรู้สารสนเทศควรมีการจัดการสอนทั้งในระดับพื้นฐานและขั้นสูงให้อยู่ในรูปแบบการปฐมนิเทศ การอบรมระยะสั้น และการสอนร่วมกับกระบวนวิชาต่างๆ ความต้องการของผู้ใช้ให้บรรณารักษ์สอนการเข้าถึงและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ โดยเฉพาะสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และเครือข่ายการใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับ เพชรรัตน์ ไชสงคราม (2557) พบว่า การพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศควรมีกิจกรรมต่างๆ ผ่านกระบวนการเรียนการสอน การให้บริการสอนโดยห้องสมุด มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศโดยอาจารย์ผู้สอน กระบวนการวิชาการทำรายงานและโครงการ กระบวนวิธีวิจัย กระบวนการสัมมนา และกระบวนการวิชาการค้นคว้าอิสระ และการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศผ่านการอบรมระยะสั้นโดยห้องสมุด

อนึ่งการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้มีความต้องการด้านนี้ในระดับมาก อาจเป็นเพราะได้รับการกระตุ้นจากกิจกรรมที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดขึ้นเป็นประจำ สำนักหอสมุดได้มีกิจกรรมเสริมให้ผู้ใช้บริการในการสืบค้นสารสนเทศโดยได้มอบหมายให้บุคลากรทำหน้าที่ปฏิบัติงานในการอบรมการสืบค้นสารสนเทศจำนวน 3 คนปรับเปลี่ยนกันปฏิบัติงานและมีเจ้าหน้าที่แนะนำการสืบค้นข้อมูลตามจุดต่างๆ โดยบุคลากรสำนักหอสมุดได้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ของสำนักหอสมุดในประเด็น Smart Service เพื่อเน้นในเรื่องบริการต่าง ๆ โดยมีกิจกรรมประจำปีงบประมาณ 2558 ดังนี้ คือ กิจกรรมเติมเต็มความรู้ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์ การสืบค้นทรัพยากร

สารสนเทศจาก Web OPAC และการลงรายการเบื้องต้น หลักการเขียนบรรณานุกรมเบื้องต้น ทุกกลุ่มภารกิจจะต้องมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน

4. การเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศและความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน

4.1 เพศ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้เพศชายและเพศหญิง มีการรับรู้สารสนเทศ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับประภาส พาวินันท์ (2551: 83) แต่ผลการเปรียบเทียบความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศจำแนกตามเพศ ที่พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ ไม่แตกต่างกันนั้น มีผลแตกต่างกับประภาส พาวินันท์ (2551 : 97) ที่พบว่า นักศึกษาหญิงมีความต้องการเพิ่มพูนและทักษะการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านมากกว่านักศึกษาชาย

4.2 ชั้นปี พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน ซึ่งแตกต่างกับประภาส พาวินันท์ (2551 : 89) พบว่า นักศึกษาปีที่ 1 มีการรู้สารสนเทศโดยรวมมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2-5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ความต้องการเพิ่มพูนทักษะบางข้อย่อยของกิจกรรมที่สำนักหอสมุดจัดเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศนั้น นักศึกษาชั้นปีต่างกัน มีความต้องการเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งจากสถิติการเข้าอบรมของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุด พบว่าส่วนใหญ่ นักศึกษาชั้นปี 1 ประมาณร้อยละ 52.54 ของผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด ซึ่งมีระดับความต้องการเพิ่มพูนทักษะในระดับน้อยกว่าชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 จากสถิตินี้อาจประมาณได้ว่า นักศึกษาที่เข้าอบรมมีความต้องการเพิ่มพูนทักษะต่ำลง

4.3 คณะ พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำแนกตามคณะที่ศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในการเปรียบเทียบรายข้อย่อยของความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศ พบว่าข้อย่อยด้านจรรยาบรรณมีคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาที่มีความรู้ระดับมากกว่าคณะอื่นๆ คือ คณะศิลปศาสตร์ วิทยาลัยพลศึกษาทดแทน และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการออกแบบสิ่งแวดล้อม ขณะที่คณะที่มีความรู้ระดับต่ำสุดคือคณะสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งควรมีการศึกษาในภาคทฤษฎีถึงสาเหตุที่ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจระดับสูงต่ำ ว่าเป็นเพราะเหตุใด

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ห้องสมุดควรจัดซื้อจัดหา ทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มตามความต้องการ ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ และข้อเสนอแนะลำดับต้นๆ ที่เสนอไว้ คือเพื่อการทำรายงาน หาความรู้ประกอบการเรียน ทบทวนบทเรียน
2. ควรเพิ่มกิจกรรมการจัดอบรมการใช้ห้องสมุด และการอบรมการใช้ Web OPAC ควรเพิ่มการปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่
3. ด้านกายภาพ สำนักหอสมุดควรเพิ่มห้อง Study Room เพิ่มประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการในห้องฝึกอบรมและห้องอินเทอร์เน็ต เนื่องจากมีนักศึกษามาใช้บริการที่สำนักหอสมุดในปริมาณที่มาก
4. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ของสำนักหอสมุด และส่งเสริมการใช้บริการต่างๆ ที่มีผู้ใช้น้อยหรือมีประสบการณ์ใช้น้อย เช่น การจองหนังสือด้วยตนเอง Video On Demand สารบัญวารสารออนไลน์

5. ควรมีการเก็บสถิติผู้เข้าอบรม กิจกรรมที่ห้องสมุดจัดอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะของนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามเพศ คณะ ชั้นปี หรืออื่นๆ ชัดเจนเพื่อสามารถวางแผนประชาสัมพันธ์ หรือจัดกิจกรรมให้นักศึกษาเฉพาะกลุ่มได้ตรงตามความต้องการยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาถึงพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ พฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศและพฤติกรรมการสืบค้นสารสนเทศจาก OPAC ในเชิงลึก ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. การศึกษาการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ใช้กลุ่มอื่นๆ เช่น นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เน้นการศึกษาค้นคว้ามากขึ้นกว่าระดับปริญญาตรี หรือบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการของมหาวิทยาลัย
3. การศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนและฝึกอบรมด้านการรู้สารสนเทศและทักษะการใช้ห้องสมุด ที่สำนักหอสมุดจัดบริการทั้งในด้านแนวทางการดำเนินงาน เนื้อหาและหัวข้อที่ฝึกอบรมและการประเมินกิจกรรมการสอนและฝึกอบรมว่าตอบสนองความต้องการของนักศึกษาเพียงใด และจะพัฒนาคุณภาพกิจกรรมได้เช่นใด

การนำไปใช้ประโยชน์

1. สำนักหอสมุดสามารถพัฒนาหลักสูตรการอบรมนักศึกษาเรื่องทักษะการรู้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
2. คณะศิลปศาสตร์ที่จัดกระบวนการเรียนการสอนการใช้ห้องสมุด สามารถใช้ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีได้

รายการอ้างอิง

- กมลรัตน์ สุขมาก. (2546). *การรู้สารสนเทศของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท (สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาส พาวินันท์. (2551). *การรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพชรรัตน์ ไชสงคราม. (2557). *ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท (สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มุจลินทร์ ผลกล้า, วสันต์ อดิศักดิ์, และชุ่มจิตต์ แซ่ฉั่น. (2551). *การรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 14(3), 411-430.
- วิภาภรณ์ บำรุงจิตต์. (2542). *ทักษะทางสารนิเทศและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท (สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรณา พิทยาการศิลป์ และคณะ. (2548). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการบริการของกองห้องสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้*. เชียงใหม่: กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- Bhatti, R. (2010). An evaluation of user-education programmes in the University Library of Pakistan. *Library Philosophy and Practice [e-journal]*. [Online]. Available <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1324&context=libphilprac> (6 December 2014)
- Hepworth, M. (1999). *A study of undergraduate information literacy and skills: The inclusion of information literacy and skills in the undergraduate curriculum*. Available <http://eric.ed.gov/?id=ED441445> (8 December 2014)
- Julien, H. (2000). Information literacy instruction in Canadian academic libraries: Longitudinal trends and international comparisons. *College & Research Libraries*. 61, (6): 510-523. Available <http://crl.acrl.org/content/61/6/510.full.pdf+html> (8 December 2014)
- Leckie, G. J., & Fullerton, A. (1999). *The roles of academic librarians in fostering a pedagogy for information literacy*. [Online]. Available <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/conferences/pdf/leckie99.pdf> (8 December 2014)